

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING SAMARALI IQTISODIY MEXANIZMLARI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)

Sadullaev Bobur Xasanovich
Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy
maktabi Xorazm viloyati hududiy
filiali bosh mutaxassisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Xorazm viloyatida kambag'allikni qisqartirishning samarali iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda 2020–2024-yillar davomida stat.uz rasmiy statistik ma'lumotlari asosida viloyatdagi kambag'allik darajasi, uning o'zgarish tendensiyalari, asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar va ta'sir etuvchi omillar o'rganilgan. Olingan natijalar asosida Xorazm viloyatida bandlikni oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish, qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish va turizm sohasini qo'llab-quvvatlash orqali kambag'allikni qisqartirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kambag'allik, iqtisodiy mexanizmlar, Xorazm viloyati, bandlik, tadbirkorlik, qishloq xo'jaligi, turizm, ijtimoiy himoya, iqtisodiy rivojlanish, daromadlar.

Abstract: This article analyzes effective economic mechanisms for poverty reduction in the Khorezm region. The study examines the poverty level in the region, its trends, key economic indicators, and influencing factors based on official statistical data from stat.uz for 2020–2024. Based on the results obtained, proposals and recommendations were developed to reduce poverty in the Khorezm region by increasing employment, developing entrepreneurship, diversifying agriculture, and supporting the tourism sector.

Keywords: poverty, economic mechanisms, Khorezm region, employment, entrepreneurship, agriculture, tourism, social protection, economic development, income.

Абстрактный: В статье анализируются эффективные экономические механизмы сокращения бедности в Хорезмской области. В исследовании рассмотрен уровень бедности в регионе, его тенденции, основные экономические показатели и факторы, влияющие на него, на основе официальных статистических данных stat.uz за 2020-2024 годы. На основе полученных результатов разработаны предложения и рекомендации по снижению уровня бедности в Хорезмской области путем повышения занятости населения, развития предпринимательства, диверсификации сельского хозяйства и поддержки туристической сферы.

Ключевые слова: бедность, экономические механизмы, Хорезмская область, занятость, предпринимательство, сельское хозяйство, туризм, социальная защита, экономическое развитие, доход.

Kambag'allikni qisqartirish bugungi kunda jahonda iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy tenglik va barqaror rivojlanishning asosiy maqsadlaridan biriga aylangan. Har bir mamlakat turli strategiyalar va islohotlar orqali aholi turmush darajasini oshirishga intilmoqda. Masalan, rivojlangan davlatlar tajribasida ta'lim tizimini yaxshilash, sifatli tibbiy xizmatlarga imkoniyatni kengaytirish, mehnat bozorini diversifikatsiya qilish hamda ijtimoiy himoyani kuchaytirish kambag'allikni kamaytirishda muhim omillar ekani kuzatilgan. Kambag'allikni qisqartirish nafaqat aholining farovonligini oshiradi, balki jamiyat salomatligi va ta'lim darajasini yaxshilaydi, iqtisodiy o'sishga zamin yaratadi. Shu sababli O'zbekiston Respublikasida ham kambag'allikka qarshi kurash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda kambag'allik darajasini kamaytirish borasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2021-yilda milliy kambag'allik darajasi 17,0% ni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda 11,0% gacha pasaydi[1]. Ya'ni ikki yil ichida 1,6 milliondan ortiq aholi kambag'allikdan chiqdi. Bu ijobiy o'zgarishlar asosan aholi daromadlarining oshishi va ijtimoiy himoya dasturlarining kuchayishi evaziga erishilgan bo'lib, uy xo'jaliklari daromadlari o'sishi kambag'allikni qisqartirishdagi yutuqlarning 60%ini ta'minladi, pensiyalar va nafaqalarning oshirilishi ham muhim rol o'ynadi. Pandemiya davrida iqtisodiyot sekinlashib, 2020-yilda yalpi ichki mahsulot o'sishi prognoz qilingan 5,7% o'rniga 1,6% ni tashkil etdi va bu inqiroz qariyb 448 ming kishini qo'shimcha ravishda kambag'allik domiga tushirdi. Shunga qaramay, oxirgi yillarda ko'rilgan chora-tadbirlar natijasida mamlakat bo'yicha kambag'allar ulushi 2019-yildagi ~11% atrofidagi darajadan (o'sha davrdagi oziq-ovqat iste'moli asosidagi baholash) yangi metodologiya bo'yicha 2021-yilda 17% darajagacha qayta baholanib, so'ngra pasayishga erishilmoqda.

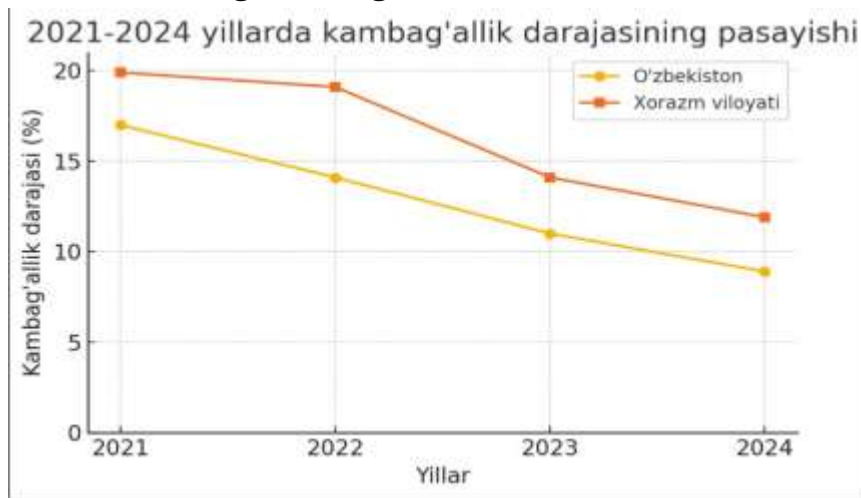
Biroq, mamlakat ichida hududlar kesimida kambag'allik darajasida tafovutlar saqlanib qolmoqda. Kambag'allik, ayniqsa qishloq joylarida infratuzilmaning zaifligi, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlarining yetishmasligi hamda mehnat bozori imkoniyatlarining cheklanganligi kabi omillar bilan chambarchas bog'liq. Shu bois ayrim iqtisodiy jihatdan nisbatan orqada qolgan hududlarda qashshoqlik darajasi yuqoriroq ko'rsatkichlarda namoyon bo'lmoqda. Har bir viloyatning o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari bo'lgani uchun kambag'allikni qisqartirishda hududiy yondashuvlar va alohida strategiyalar zarur ekani ta'kidlanadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, unda kambag'allikni qisqartirish bo'yicha amalga oshirilayotgan samarali iqtisodiy mexanizmlar Xorazm viloyati

misolida tahlil etiladi. Xorazm viloyati O'zbekistonning iqtisodiy salohiyati nisbatan cheklangan hududlaridan biri bo'lib, geografik jihatdan asosiy logistika markazlaridan olisda joylashgan va tabiiy resurslari uncha katta emas. Natijada viloyatda qashshoqlik darajasi respublika o'rtacha ko'rsatkichidan yuqoriroq bo'lib kelgan. Shu bilan birga, so'nggi yillarda Xorazmda ham kichik va o'rta biznes rivojini rag'batlantirish, qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish, turizm va xizmatlar sohasini kengaytirish orqali aholi bandligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada 2020–2024-yillar davomidagi rasmiy statistik ma'lumotlar va ikkilamchi manbalar tahliliga tayangan holda, Xorazm viloyatida kambag'allikni kamaytirish tajribasi yoritiladi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda yangi rasmiy ma'lumotlar asosida hududiy darajada kambag'allik dinamikasi va unga ta'sir ko'rsatgan iqtisodiy omillar kompleks ravishda tahlil qilingan.

Ushbu tadqiqotda Davlat statistika qo'mitasi (stat.uz) tomonidan e'lon qilingan 2020–2024-yillar davridagi statistik ko'rsatkichlardan foydalanildi. Xususan, aholi farovonligi darajasini tavsiflovchi kambag'allik darajasi ko'rsatkichi va unga taalluqli bandlik, daromadlar dinamikasi haqidagi rasmiy raqamlar tahlil qilindi. Kambag'allik darajasi – minimal iste'mol xarajatlari miqdoridan past daromadga ega bo'lgan aholi ulushini ifodalovchi ko'rsatkich bo'lib, 2021-yildan boshlab O'zbekistonda ushbu indikator yangi metodologiya asosida uy xo'jaliklari tanlama kuzatuvlari orqali hisoblab kelinmoqda[1]. O'zbekiston bo'yicha rasmiy statistika ma'lumotlari 2021–2024-yillar davomida kambag'allik darajasining izchil pasayganini ko'rsatadi[1]. Xususan, 2021-yilda mamlakatda jami aholining 17,0% qismi kambag'al deb qayd etilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 8,9% gacha tushgan (1-jadval)[1]. Shahar joylarida qashshoqlik darajasi ushbu davrda 13,9% dan 7,8% gacha kamaydi, qishloq joylarda esa 19,8% dan 9,7% gacha keskin pasayish kuzatildi. Demak, urbanizatsiya darajasi past hududlarda kambag'allikni qisqartirish bo'yicha salmoqli yutuqlarga erishilib, shaharliklar va qishloq aholisi o'rtasidagi farq nisbatan qisqargan. Xorazm viloyatida ham 2021–2024-yillar oralig'ida kambag'allik darajasi sezilarli darajada pasaydi. 2021-yil yakunida Xorazm viloyatida aholining 19,9% qismi kambag'al hisoblangan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 11,9% gacha qisqardi[1]. Boshqa so'z bilan aytganda, atigi uch-to'rt yil ichida Xorazmda qashshoqlikda yashovchi aholining ulushi qariyb 8 punktga kamaydi va mamlakat o'rtacha ko'rsatkichiga yaqinlashdi (1-jadval). Biroq, 2024-yilda ham Xorazm kambag'allik darajasi bo'yicha Respublikadagi eng yuqori ko'rsatkichli hududlar qatorida qolmoqda – masalan, shu yili faqat Sirdaryo (11,3%) va Jizzax (11,8%) viloyatlarida kambag'allik ulushi Xorazmdan yuqori bo'lgan. 2021–2022-yillarda Xorazm viloyatida kambag'allik darajasi deyarli o'zgarishsiz qolib (19,9% dan 19,1% gacha), 2023-yilda esa keskin ravishda 14,1% ga tushgani ko'rinib turibdi. Bu esa mazkur hududda kambag'allikka

qarshi yangi bosqichdagi iqtisodiy chora-tadbirlar aynan 2022–2023-yillardan boshlab samaradorlik bera boshlaganini anglatadi.

1-rasm. 2021–2024-yillarda O'zbekiston va Xorazm viloyatida kambag'allik darajasining pasayish tendensiyasi (manba: Davlat statistika qo'mitasi api.siat.stat.uz).

1-rasmda keltirilganidek, 2021-yilda Xorazm viloyati kambag'allik darajasi mamlakat o'rtacha ko'rsatkichidan yuqori edi (mos ravishda ~20% va 17%). 2022-yilda respublika miqyosida kambag'allar ulushi 14% atrofida bo'lganda, Xorazmda bu ko'rsatkich 19% darajasida saqlanib qoldi[1]. 2023–2024-yillarga kelib esa Xorazmdagi qashshoqlik darajasining keskin pasayishi kuzatilib, grafika ko'ra uning e'gri chizig'i umumrespublika chizig'iga yaqinlashgan (1-rasm). 2024-yilda Xorazmdagi qashshoqlik ulushi 11,9% ni, mamlakat bo'yicha esa 8,9% ni tashkil etgan bo'lib, farq bir necha foiz punktgacha qisqargan. Ushbu raqamlar viloyatda qisqa davr ichida kambag'allikni kamaytirish borasida ijobiy natijalar qo'lga kiritilganini ko'rsatadi.

Yuqoridagi statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, Xorazm viloyatida 2020–2024-yillarda kambag'allikni qisqartirish borasida muayyan yutuqlarga erishildi. Xususan, 2023–2024-yillarda qashshoqlik darajasining keskin kamayishi viloyatda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy dasturlarning samarasini aks ettiradi. Keyingi bo'limda ushbu davrda qo'llanilgan asosiy iqtisodiy mexanizmlar, erishilgan yutuqlar va mavjud muammolar tahlil qilinadi.

Yuqorida keltirilgan natijalar mamlakat miqyosida hamda Xorazm viloyatida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha olib borilgan chora-tadbirlar samaradorligini tasdiqlaydi. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati kambag'allikni qisqartirish uchun kompleks yondashuvni joriy etdi: bir vaqtning o'zida iqtisodiy o'sish sur'ati tezlashishiga erishish, aholi bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirish bo'yicha keng ko'lamli dasturlar amalga oshirildi. Xususan, 2022-yilda kambag'allik va ishsizlikka qarshi kurash

doirasida 13 trillion so‘m mablag‘ oilaviy tadbirkorlik dasturlarini moliyalashtirish, ishsiz aholi va yoshlarni kasb-hunarga o‘qitish hamda xizmat ko‘rsatish sohasidagi loyihalarni qo‘llab-quvvatlash uchun yo‘naltirildi. Qishloq joylarda aholi bandligini ta‘minlash maqsadida qator yangicha tashabbuslar amalga oshirildi. Jumladan, paxta va g‘alla maydonlarining bir qismi qisqartirilib, 80 ming gektar yer dehqonchilik qilish uchun bevosita aholiga ajratildi. Dehqon xo‘jaliklarini rivojlantirish va tomorqadan samarali foydalanishni rag‘batlantirish uchun 100 mln dollar miqdorida mablag‘ ajratilib, banklar orqali tomorqa egalari uchun atigi 7% stavkada imtiyozli kreditlar berila boshlandi. Mahallalarda hokim yordamchilari instituti joriy qilinib, ular orqali har bir ehtiyojmand oilaga individual yondashuv tatbiq etildi. Misol uchun, tomorqasi bor kambag‘al xonadonlarga parranda, quyon, qo‘y-echkilar tarqatish va asalari uyalari o‘rnatish kabi tashabbuslarni amalga oshirishda amaliy ko‘mak ko‘rsatildi. Bunday choralar qishloq aholisi daromadlarini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash va ortiqcha ishchi kuchini o‘zini o‘zi band qilishga jalb etishda muhim ahamiyat kasb etgan.

Kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish kambag‘allikni qisqartirishning eng samarali drayverlaridan biri bo‘ldi. Xorazm viloyatida 2023-yildan “kichik va o‘rta biznes yili” sifatida e‘tirof etilishi mumkin – faqat 2024-yilning o‘zida 7 mingta yangi tadbirkorlik subyekti tashkil qilingani buning tasdig‘idir. Yangi korxonalar asosan xizmat ko‘rsatish, savdo, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash kabi sohalarda faoliyat yuritib, mahalliy darajada bandlikni ta‘minlashga katta hissa qo‘shdi. Natijada viloyat bo‘yicha rasmiy ish bilan bandlar soni keskin oshdi va 2021–2024-yillar mobaynida 290 mingga yaqin kishi ishga joylashdi. Aholi daromadlarining oshishi nafaqat kambag‘allik statistikasini yaxshiladi, balki ichki bozor faolligi va soliq tushumlarining ko‘payishi orqali hududiy iqtisodiy o‘sishga ham xizmat qildi.

Shu bilan birga, Xorazm viloyatida hali yechimini kutayotgan bir qator muammolar mavjud. Avvalo, hududning geografik joylashuvi va resurs bazasi cheklanganligi uning investitsion jozibadorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Yirik sanoat korxonalari kamligi sababli bandlik asosan qishloq xo‘jaligi va xo‘jalik yurituvchi subyektlarning kichik salohiyatiga tayangan. Mehnat bozori taklifining ortiqchaligi tufayli ko‘plab yoshlar va mehnatga layoqatli aholi viloyat tashqarisiga, xususan boshqa mamlakatlarga vaqtincha mehnat migratsiyasiga ketishga majbur bo‘lmoqda – bu esa “miyalar oqimi” va hududda malakali kadrlar yetishmovchiligiga olib keladi. Qishloq joylarda ta‘lim va sog‘liqni saqlash infratuzilmasi yetarlicha rivojlanmagani tufayli inson kapitalini rivojlantirishda ortda qolish kuzatiladi. Hududiy ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlik muammosi saqlanib, ba‘zi tumanlar va aholi qatlamlari hali ham islohotlar samarasini to‘la his qilmayapti. Bu muammolarni hal etishda davomiy sa‘y-harakatlar talab etiladi.

Xorazm viloyatining rivojlanishida bir qator ulkan imkoniyatlar ham mavjud. Viloyat boy tarixiy-madaniy merosga ega bo'lib, turizm sohasida ulkan salohiyatni qo'lga kiritishi mumkin. Ma'lumki, O'zbekistonda turizm eksporti salohiyati yiliga 10 mlrd AQSh dollariga baholanayotgan bo'lsa, uning 2 mlrd dollari aynan Xorazmga to'g'ri keladi. Xiva shahri va viloyatning boshqa tarixiy maskanlari YUNESKO merosi ro'yxatiga kirgan bo'lib, chet ellik sayyohlarni jalb qilish uchun noyob manbadir. Hozirda bu imkoniyatlar to'liq ishga solinmayotgani tan olinmoqda. Agar turizm infratuzilmasini (mehmonxonalar, transport, ovqatlanish joylari va boshqalar) rivojlantirish va xizmatlar sifatini oshirishga sarmoya yo'naltirilsa, minglab yangi ish o'rinlari yaratilib, aholi daromadi oshishi mumkin. Shuningdek, Xorazmning qishloq xo'jaligi uchun qulay iqlimi va yerlari mavjud bo'lib, paxta-g'allachilikdan bo'shagan maydonlarda meva-sabzavotchilik, polizchilik, bog'dorchilik va chorvachilikni kengaytirish imkoniyati katta. Aholining tomorqa yerlarini ko'proq xo'jalik faoliyatiga jalb etish, agroklastlar va kooperatsiyalarni rivojlantirish orqali daromad manbalarini ko'paytirish mumkin. Kichik sanoat zonalarini tashkil etib, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash (meva-sabzavotni quritish, konservalash, ipakchilik, gilamdo'zlik va h.k.) yo'lga qo'yilsa, qo'shimcha qiymat yaratiladi va bandlik oshadi. Xorazm hunarmandchilik an'analari bilan ham mashhur – 40 dan ortiq hunarmandchilik yo'nalishlari mavjud bo'lib, ularni turizm bilan integratsiya qilish (sayyohlarga mahsulot tayyorlash jarayonini ko'rsatish, suvenirlar savdosini rivojlantirish) orqali qo'shimcha daromad olish mumkin.

Yuqoridagi tahlillar asosida, Xorazm viloyatida va umuman Respublikada kambag'allikni yanada qisqartirish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Hududiy investitsiya va infratuzilmani rivojlantirish: Xorazm kabi mintaqalarga qo'shimcha imtiyozlar berish orqali sanoat va xizmatlar sohasiga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish lozim. Transport-logistika infratuzilmasini yaxshilash, jumladan yo'l, transport va telekommunikatsiya tarmoqlarini rivojlantirish orqali hududni yirik bozorlar bilan bog'lash zarur. Bu yangi korxonalar ochilishiga va mahsulotlarni tashqi bozorlarga chiqarishga zamin yaratadi.

Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash: Aholining o'zini o'zi band qilishi va daromad topishi uchun mikrokreditlar va subsidiya dasturlarini davom ettirish kerak. Oilaviy tadbirkorlik, hunarmandchilik va uy mehnati bilan shug'ullanuvchi fuqarolarga soliq imtiyozlari berish va ularning mahsulotlarini bozorga chiqarishda ko'maklashish kambag'allikni kamaytirishga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish: Paxta va boshqali ekinlarga monopol tayanishni kamaytirib, bo'shaydigan yerlarni aholi va investorlar uchun meva-sabzavot, yem-xashak ekinlari yetishtirishga bermoq zarur. Tomorqa xo'jaliklarini rivojlantirish dasturlarini kengaytirib, aholiga zamonaviy issiqxonalar, sug'orish texnologiyalari va sifatli urug'lik bilan ta'minlash choralari kuchaytirish

lozim. Bu borada 7%li imtiyozli kreditlar va mahalliy hokimliklar orqali maslahat xizmatlari ko'rsatishni uzluksiz davom ettirish tavsiya etiladi.

Ijtimoiy himoya va malaka oshirish: Kambag'allikni batamom bartaraf etish uchun ijtimoiy zaif qatlamlarni qo'llab-quvvatlash dasturlari uzluksiz bo'lishi kerak. Xususan, daromadi minimal ehtiyojlar darajasidan past bo'lgan oilalarga nafaqa va subsidiyalarni manzilli yetkazish, ularning farzandlarini bepul kasb-hunar kurslarida o'qitish, band bo'lmagan yoshlarni zamonaviy kasblarga tayyorlash muhim. Mehnat bozoridagi talab va taklif muvozanatini yaxshilash maqsadida ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda dual ta'lim va stajirovka dasturlarini kengaytirish lozim.

Turizm va xizmatlar sohasini rivojlantirish: Xorazm viloyatining turizm salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish uchun davlat-xususiy sheriklik asosida yangi mehmonxonalar, dam olish maskanlari, transport xizmatlari tashkil etilishi kerak. Turizm infratuzilmasiga investitsiya kiritgan tadbirkorlar uchun soliq va bojxona imtiyozlari berish, shuningdek, tarixiy obidalarni restavratsiya qilish va ularni turistlar uchun jozibador maskanlarga aylantirish bo'yicha loyihalarni qo'llab-quvvatlash tavsiya etiladi. Bu nafaqat xorijiy sayyohlar oqimini oshiradi, balki minglab yangi ish o'rinlarini yaratib, xizmat ko'rsatish sohasida aholi bandligini ta'minlaydi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, mamlakatning barcha hududlarida kambag'allik darajasini pasaytirishga qaratilgan siyosat izchil davom etmoqda va ijobiy natijalar bermoqda. Xorazm viloyatida qisqa muddatda qashshoqlikni sezilarli kamaytirishga erishilgan bo'lsa-da, hali oldinda yechimini kutayotgan vazifalar talaygina. Hududlar o'rtasidagi mavjud farqlarni bartaraf etish uchun har bir viloyatning xususiyatlarini inobatga olgan holda alohida iqtisodiy va ijtimoiy yordam dasturlari zarur bo'ladi. Xususan, Xorazm viloyatida kambag'allikni yanada qisqartirish uchun qishloq joylarda yashash va mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan qo'shimcha sa'y-harakatlar talab etiladi. Mahalliy darajada kichik biznesni rivojlantirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va inson kapitaliga investitsiya kiritish orqali uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o'sishga erishish mumkin. Shu tariqa, O'zbekiston Respublikasining 2026-yilga borib kambag'allikni ikki baravarga qisqartirish milliy maqsadiga erishishda Xorazm viloyati tajribasi qo'shimcha hissa qo'shadi. Kambag'allikka qarshi kurash doimiy e'tiborni talab etadigan jarayon bo'lib, ayni paytda erishilgan yutuqlarni mustahkamlash va mavjud muammolarni hal etish uchun davlat organlari, xususiy sektor va jamiyatning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari uzluksiz davom ettirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). *Aholining farovonligi va kambag'allik darajasi bo'yicha hisobot*. stat.uz veb-sayti: <https://stat.uz>

2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi. (2023). *Kambag'allikni qisqartirish strategiyasi: asosiy yo'nalishlar va natijalar*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
3. Murodov, B., & Karimova, D. (2021). Qashshoqlik va bandlik muammolari: hududiy jihatlar. *Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 3(1), 45-53.
4. Jahon banki. (2022). *O'zbekistonda qashshoqlikni qisqartirish bo'yicha ko'rsatkichlar va tahlil*. Toshkent: Jahon banki vakolatxonasi.
5. Karimov, I., & Yusupov, S. (2020). Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik va kichik biznesning roli. *O'zbekiston iqtisodiyoti: tahlil va rivojlanish*, 2(4), 23-31.
6. Boboyev, N. (2021). O'zbekiston hududlarida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va qashshoqlik muammolari. *Hududiy iqtisodiyot va boshqaruv*, 5(2), 60-67.
7. Sharipova, G. (2022). Kambag'allikni qisqartirish mexanizmlarida moliyaviy vositalarning o'rni. *Moliyaviy tadqiqotlar jurnali*, 4(1), 15-22.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2023). *2023-yilgi hududiy iqtisodiy rivojlanish dasturi hisobotlari*. Toshkent: Resmii nashr.
9. Mamatov, A. (2020). Qashshoqlik va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik: nazariy va amaliy jihatlar. *Iqtisodiyot va innovatsiya jurnali*, 1(3), 33-40.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2022). *Kambag'allikni qisqartirish va bandlikni ta'minlashga oid davlat dasturi*. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi: lex.uz